

پرتو قهرمان

توازن عددی در قرآن کریم

استاد نبیل حمید محسن

ترجمه حسین صابری

الف) اهلیت و قرآن و توازن عددی

رسول اکرم (ص) خود و اهلیت خویش را به «کساء» گرامی داشت. اهلیت پنج تن اند: محمد، علی، فاطمه، حسن و حسین [علیهم السلام] یعنی همانان که پیامبر در شأن ایشان فرمود: «پروردگارا، اینان اهلیت منند...». این فرموده، حدیث کساء است و آن پنج تن، اصحاب کساء.

- مشاهده می‌کنیم که اشتقاقهای کلمه «کساء» در قرآن کریم پنج بار و درست به عدد اصحاب کساء به کار رفته است. این اشتقاقات عبارتند از «فکسونا»، «نسکوها»، «واکسوهم»، «کسوتهم» و «کسوتهن».

- در کتب فریقین آمده است که امامان پس از رسول خدا (ص) دوازده نفرند که همگی آنان از قریش می‌باشند. این در حالی است که از سوی دیگر در قرآن نیز کلمه امام (در حالات مختلف جمع و مفرد و مجرد و مضاف) دوازده بار و بدین شرح آمده است:

امامهم = یک بار

امام = دو بار

ائمة = پنج بار

اماماً = چهار بار

این يك دليل عددی قرآنی است که می‌تواند مذهب شیعه دوازده امامی را تأیید کند. همچنین می‌بینیم که جمله «الائمة من قریش» (امامان از قریشند) از دوازده حرف تشکیل یافته است. علاوه بر این مشتقات کلمه «شاع» یا «شیع» - که نام شیعه از آن گرفته شده - در قرآن کریم دوازده بار به کار رفته است. نیز، امام علی علیه‌السلام که اولین امام است نامش (علی بن ابیطالب) از دوازده حرف تشکیل می‌یابد و اوست «العروة الوثقی» و «الصديق الاکبر» و مقصود از آیه «و یتلوه شاهد منه» و اوست «امیرالمؤمنین». هر يك از این کلمات که در وصف او آمد، از دوازده حرف تشکیل شده است. نکته قابل ملاحظه دیگر آن که، پس از حذف حروف مکرر از کلمه «امیرالمؤمنین» تنها هفت حرف خواهد ماند و در صورت حذف حروف مکرر از عبارت «علی بن ابیطالب» نیز همان هفت حرف می‌ماند. آخرین نکته آن که، تعداد حروف اسمی ائمه علیهم‌السلام پس از حذف حروف مکرر، دوازده حرف است.

ب) فاتحة الكتاب و توازن هدی

سوره فاتحة الكتاب یا حمد دارای هفت آیه است که در مقام بررسی توازن عددی این سوره به موارد ذیل دست می‌یابیم:

۱- کلمه «الله» با دیگر اسمای حسنی الهی هفت بار تکرار شده است:

الله = دو بار	الرحیم = دو بار
الرحمن = دو بار	مالک = يك بار

۲- در این سوره هفت صفت یا به عبارت دیگر هفت اسم که در نقش صفت قرار گرفته‌اند، وجود دارد که عبارتند از:

الرحمن (صفت الله) = دو بار	رب (صفت الله) = يك بار
الرحیم (صفت الله) = دو بار	مالک (صفت الله) = يك بار
المستقیم (صفت صراط) = يك بار	

۳- در این سوره هفت حرف (در مقابل اسم و فعل) به کار رفته است که عبارتند از:

- باء در «بسم»	- «علی»، دو بار در کلمه «علیهم»
- لام در «الله»	- واو در «ولا»

- واو در «واياك»

- حرف نفی لا در «ولا»

توازن میان فاعل و مفعول: در سوره فاتحه چهار فاعل و چهار مفعول بدین ترتیب وجود

دارد:

فاعلهای:

۱- ضمیر مستتر در کلمه «نعبد»

۲- ضمیر مستتر در کلمه «نستعین»

۳- ضمیر مستتر در کلمه «اهدنا»

۴- ضمیر متصل در کلمه «انعمت»

مفعولها: ۱- مجرور در کلمه «بسم» که در محل نصب است و به فعل محذوفی تعلق

دارد.

۲- ضمیر نصب در کلمه «واياك»

۳- ضمیر متصل «نا» در کلمه «اهدنا»

۴- کلمه صراط در عبارت «اهدنا الصراط»

توازن در تقسیم اسمها به جامد و مشتق: در فاتحه الکتاب ۹ اسم جامد و در مقابل آن ۹

اسم مشتق قرار دارد.

اسمهای جامد عبارتند از: «اسم»، «الله»، «الحمد»، «الله»، «العالمین»، «یوم»، «الدین»،

«الصراط» و «صراط» (دوم).

اسمهای مشتق نیز بدین ترتیب است: «الرحمن»، «الرحیم»، «رب»، «الرحمن» (دوم)،

«الرحیم» (دوم)، «مالک»، «المستقیم»، «المفضوب» و «الضالین».

توازن در افعال: در سوره حمد چهار فعل آمده است که عبارتند از: «نعبد»، «نستعین»،

«اهدنا» و «انعمت». این چهار فعل به صورتی هماهنگ و متوازن از چند جهت قابل

دسته‌بندی است: از نظر مجرد و مزید بودن، به دو فعل مجرد (نعبد و اهدنا) و دو فعل مزید

(نستعین و انعمت) و از نظر صحت و اعتلال، به دو فعل صحیح (نعبد و انعمت) و دو فعل

معتل (نستعین و اهدنا) تقسیم می‌شوند.

اشاره به این سوره دو قرآن کریم: آیه ۷۸ سوره حجر چنین می‌گوید: «ولقد آتیناک سبعا

من المثانی و القرآن العظیم»^۱ آن گونه که مشاهده می‌کنید این آیه که گویای این است که

سوره حمد هفت آیه دارد، خود از هفت کلمه تشکیل یافته است و اگر تعداد کلمات موجود

در این عبارت را از عدد حروف آن کسر نماییم، عدد ۲۹ به دست خواهد آمد که بیانگر تعداد کلمات موجود در سوره فاتحه است.

ج) عدد هفت در برخی از آیه‌های قرآن:

- در سوره مؤمنون مشاهده می‌کنیم که مراتب خلقت انسان هفت مرتبه و مرحله است. خداوند می‌فرماید:

- و لقد خلقنا الانسان من سلاله من طين (ما انسان را از مایه‌ای از گل آفریدیم)

- ثم جعلناه نطفه فی قرار مکین (سپس آن را نطفه‌ای ساختیم در قرارگاهی استوار)

- ثم خلقنا النطفة علقه (سپس نطفه را به صورت خونی بسته در آوردیم)
- فخلقنا العلقه مضغه (و آن خون بسته را به صورت پاره‌ای گوشت در آوردیم)

- فخلقنا المضغه عظاما (و آن پاره گوشت را استخوانی قرار دادیم)

- فکسونا العظام لحماً (پس بر آن استخوان گوشت پوشانیدیم)

- ثم انشأناه خلقا آخر (و سپس آن را به صورت خلقتی دیگر پدید کردیم)

در همین سوره و درست دو آیه بعد، ذکری از آسمانها به میان آمده است و این که خداوند آسمانها را نیز هفتگانه قرار داده است: «و لقد خلقنا فوقکم سبع طرائق و ما کنا عن الخلق غافلین» (بر بالای سر شما هفت آسمان بیافریدیم و از این مخلوق بی‌خبر نبودیم).

شایسته ذکر است که در این جسا به روایاتی نظر افکنیم که می‌گوید: امام علی علیه‌السلام در کعبه - قبله مسلمانان - دیده به جهان گشود. کلمه «قبله» (در شکل مجرد و مضاف به ضمائر) هفت بار در قرآن کریم به کار رفته است:

القبلة = چهار بار   قبلتکم = دو بار
قبلتک = یک بار

برخی از روایات چنین می‌گویند که علی علیه‌السلام بلافاصله پس از ولادت نخستین آیات سوره مؤمنون را تا آیه «الذین یرثون الفردوس هم فیها خالدون» در مقابل رسول خدا

قرائت کرد و جالب آن است که آیه مراتب خلقت انسان و آفرینش آسمانهای هفتگانه، بلافاصله پس از این آیه قرار می‌گیرد.

در آیه ۲۵ سوره نور شاهد آنیم که تمثیلی که برای نور خداوند بیان شده، به هفت مرحله

اشاره دارد:

«مثل نوره كمشكاة

فيها مصباح

المصباح في زجاجة

الزجاجة كانها كوكب دري

يوقد من شجرة مباركة زيتونه لا شرقية ولا غربية

يكاد زيتها يضيء ولولم تمسسه نار

نور علی نور»

در آیه ۴۳ همین سوره نیز آنجا که خداوند به فرستادن ابرها و فرو فرستادن باران و

مشیت الهی در این مورد می‌پردازد، شاهد همین تقسیم هفتگانه هستیم:

«الم تر ان الله يزعج سحباً

ثم يؤلف بينها

ثم يجعله ركاماً

فترى الودق يخرج من خلاله

و ينزل من السماء من جبال فيها من برد

فيصيب به من يشاء

و يصرفه عن من يشاء»

د) رابطه عددی میان کلمات متضاد در قرآن با همدیگر

در قرآن کلماتی وجود دارد که از نظر معنی در مقابل همدیگر قرار دارند و به اندازه یکدیگر تکرار شده‌اند. مثلاً کلمه «ایمان» ۱۷ بار در قرآن آمده که کلمه «کفر» نیز که در مقابل آن قرار دارد به همین تعداد آمده است. در جدول ذیل نمونه‌هایی از این تقابل را آورده‌ایم:

دفعات ذکر شده	کلمه مقابل	کلمه
۱۷ بار	الکفر	الایمان
۱۱۵ بار	الآخرة	الدنيا
۷ بار	الخيث	الطيب
۳ بار	الأصال	الغدو
۹ بار	ضرا	نفعا
۱ بار	ضره	نفعه
۷ بار	ينهون	يأمرون
۲ بار	عاليها	سافلها
۲ بار	الاعلون	الاسفلون
۲ بار	كاذب	صادق
۵ بار	مصدق	كذاب
۲ بار	الحر	البرد
۴ بار	غدا	الامس
۲ بار	رحمتي	غضبي
۱۱ بار	شفاة	خزي
۴ بار	اخت	اخ
۲ بار	شاربون	آكلون
۳ بار	تعلنون	تسرون
۸ بار	افئدة	اعين
۳ بار	الرشد	لغى
۸ بار	عدوان+عدوانا	مودة
۴ بار	السلم	الحرب
۵ بار	ميتا	حيا

این تساوی و توازن عددی بدین صورت به وجود نیامده است که این کلمات متقابل، در همه جای قرآن در کنار هم ذکر شده و در نتیجه چنین تقابلی حاصل شده است، زیرا چنین تقابل و توازنی يك توازن خود بخودی [و فاقد ارزش قابل ذکر] خواهد بود. به این مثال دقت کنید: کلمه «حیتا» که مقابل کلمه «میتنا» است در آیه‌ای از آیات قرآن به همراه آن ذکر نشده و بلکه در هیچ سوره‌ای نیز این دو کلمه با یکدیگر جمع نشده‌اند، با این حال توازن عددی میان دفعات تکرار کلمه در سرتاسر قرآن برقرار است.

هـ (روابط عددی [و توازن] میان اسامی مفرد و جمع

ما شاهد توازن عددی میان کلمه مفرد و همان کلمه به صورت جمع در قرآن کریم هستیم. به عنوان مثال، کلمه «باب» در قرآن ده بار به کار رفته و کلمه «ابواب» نیز که جمع باب است، همان ۱۰ بار به کار رفته است.

همین کلمه «باب» با تنوین نصب، دو بار آمده و کلمه ابواب نیز در حالت نصب دو بار آمده است.

در جدول ذیل تعداد نمونه‌های از این توازن عددی میان برخی از کلمات مفرد و جمع همان کلمات را ثبت کرده‌ایم.

کلمه در حالت مفرد	کلمه در حالت جمع	دفعات ذکر شده
باب	ابواب	۱۰ بار
بابا	ابوابا	۲ بار
ید	ایدی	۵ بار
مال	اموال	۱۱ بار
رأس	رؤوس	۲ بار
عورة	عورات	۲ بار
عین	عیون	۹ بار
شُحْکَمَة	محکمت	۱ بار
الامانه	الامانات	۱ بار
ابیض	بیض	۱ بار

١ بار	مجموعون	مجموع
١ بار	اجنحه	جناح
١ بار	(ال) مجيبون	مجيب
١ بار	الصديقون	الصديق
١ بار	قربان	قربه
١ بار	قراطيس	قرطاس
١ بار	(ال) كوافر	كافرة
١ بار	(ال) منصورون	منصور
١ بار	(ال) والداد	والدة
١ بار	متريصون	متريص
١ بار	(ال) سارقون	سارق
١ بار	(ال) مصيطرون	مصيطر
١ بار	اسفارنا	سفرنا
١ بار	ظلالها	ظلمها
١ بار	مظلمون	مظلم
١ بار	(ال) عاصفات	عاصفه
١ بار	جماله	جمل
١ بار	كاشفات	كاشفه
١ بار	ينابيع	ينبوع
١ بار	(ك) موسمون	الموسع
٢ بار	محرومون	المحروم
٢ بار	ملومين	ملوما
٣ بار	معدودات	معدودة
٢ بار	(ال) اصوات	صوت
٢ بار	مصابيع	مصباح
٤ بار	اخوة	اخ

میثنه	میثنات	۳ بار
خبیثه	خبیثات	۲ بار
ضعفا	اضعافاً	۲ بار
طریقہ	طرائق	۲ بار
قدم	أقدام	۲ بار
لونها	الوانها	۲ بار
ضعيفا	(ال) ضعفاء	۴ بار

(و) رابطة مددی در ضمائر متصل به اسم

علاوه بر آنچه ذکر شد، در قرآن کریم نوعی از تساوی و توازن میان تعداد کاربرد ضمائر را می‌یابیم، از این نظر که گاه ضمیر مفردی به يك اسم اضافه شده و گاه ضمیر جمع به همان اسم اضافه شده [و در هر يك از این دو حالت به تعدادی یکسان آمده است]. مثلاً کلمه «اهلی» که در آن واژه «اهل» به ضمیر متکلم مفرد اضافه شده سه بار تکرار شده و کلمه «اهلنا» نیز که در آن «اهل» به ضمیر متکلم جمع اضافه شده سه بار تکرار شده است. در جدول ذیل شاهد مثالهایی از این نوع هستید:

اسم + ضمیر مفرد	همان اسم + ضمیر جمع	تعداد دفعات تکرار
نوره	نورهم	۴ بار
مثله	مثلهم	۴ بار
اهلی	اهلنا	۳ بار
زینتها	زینتهن	۳ بار
مولاه	مولاہم	۲ بار
حسبه	حسبهم	۲ بار
سعیه	سعیهم	۲ بار
ثیابک	ثیابکم	۲ بار
بنیانه	بنیانهم	۲ بار

۱ بار	خلفکم	خلفک
۱ بار	طعامکم	طعامک
۱ بار	جمعهم	جمعه
۱ بار	بعدکم	بعدک
۱ بار	اخذهم	اخذه
۱ بار	کتابکم	کتابک
۱ بار	رسلکم	رسلک
۱ بار	منامکم	منامک
۱ بار	حسرتنا	حسرتی
۱ بار	طائرههم	طائره
۱ بار	بأسهم	بأسه
۱ بار	عشیرتهم	عشیرتک
۱ بار	نباهم	نباه
۱ بار	موعدهم	موعدک

ز) رابطهٔ مددی میان اسم مفرد و اسم جمع در حالت اضافه به ضمیر مفرد و ضمیر جمع گاه هم اسم و هم ضمیری که پس از آن قرار گرفته به صورت مفرد می‌آید و در مقایسهٔ آن با همین اسم در حالت جمع و در حالتی که ضمیر پس از آن نیز جمع می‌باشد ملاحظه خواهیم کرد که هر دو دسته به یک تعداد تکرار شده است، آن گونه که در این کلمات مشاهده می‌کنید:

اسم مفرد + ضمیر مفرد	همان اسم و همان ضمیر در حالت جمع	دفعات ذکر شده
لسانک	الستتکم	۳ بار
اجره	اجورههم	۴ بار
اختها	اخوانهن	۲ بار

بیتها	بیوتهن	۱ بار
رَحله	رِحالهم	۱ بار
خطیثته	خطیثاتهم	۱ بار
ظهورك	ظهوركم	۱ بار
قلبها	قلوبهن	۱ بار
عمك	اعمامكم	۱ بار

ج) روابط مددی در افعال

۱- در افعال امر: در برخی از افعال، آن گونه که در جدول ذیل آمده است، شاهد توازن و تساوی عددی میان تعداد دفعات تکرار يك فعل امر مفرد با دفعات تکرار همان فعل در حالت جمع هستیم:

تعداد موارد تکرار	امر جمع	امر مفرد
۴ بار	ألقوا	ألق
۳ بار	اقرأوا	اقرأ
۲ بار	ابنوا	ابن
۲ بار	ادعوا	ادع
۲ بار	استقيموا	استقم
۱ بار	اتخذوه	اتخذ
۲ بار	اسكنوا	اسكن
۱ بار	أحسنوا	أحسن
۱ بار	اركبوا	اركب
۱ بار	اسألوهم	اسأل

۲- در افعال مضارع: ما در مقایسه افعال مضارع در حالت مفرد بودن فاعل با همان افعال البته در حالت جمع بودن فاعل شاهد تساوی تعداد موارد تکرار در قرآن هستیم، آن

گونه که در این جدول نشان داده شده است:

دفعات ذکر شده	همان فعل با فاعل جمع	فعل مضارع با فاعل مفرد
۶ بار	يَذْكُرُونَ	يَذْكُرُ
۸ بار	يُرُونَ	يُرِي
۶ بار	نَرَى	أَرَى
۴ بار	نَدْعُو	أَدْعُو
۳ بار	يَقْطَعُونَ	يَقْطَعُ
۳ بار	يَبْخُلُونَ	يَبْخُلُ
۳ بار	يَسْأَلُونَ	يَسْأَلُ
۳ بار	يَجْمَعُونَ	يَجْمَعُ
۲ بار	تَوْتُونَ	تَوْتِي
۲ بار	نَظُنُّكَ	أَظُنُّكَ
۲ بار	يَسْتَعْجِلُونَ	يَسْتَعْجِلُ
۲ بار	يَنْتَهَوْنَ	يَنْتَهَى
۲ بار	يَقْصُونَ	يَقْصُ
۲ بار	يَسْتَأْذِنُونَكَ	يَسْتَأْذِنُكَ
۱ بار	نَبْفِي	أَبْفِي
۱ بار	نَبْتَفِي	أَبْتَفِي
۱ بار	(لا) تَبْفُوا	(لا) تَبْغُ
۱ بار	يَحْرَمُونَ	يَحْرَمُ
۱ بار	يَحْتَسِبُونَ	يَحْتَسِبُ
۱ بار	يَسْرَفُوا	(لا) يُسْرِفُ
۱ بار	لَيْسَكُنَا	لَيْسَ كُنْ
۱ بار	يَصْرُونَ	يَصْرُ

۱ بار	يعرضوا	يعرض
۱ بار	يقنطون	يقنط
۱ بار	يتكلمون	يتكلم
۱ بار	يسقون	يسقى
۱ بار	يطعمون	يطعم
۱ بار	يعطمون	يعطمنى
۱ بار	يقذفون	يقذف
۱ بار	ينتظرون	ينتظر
۱ بار	ينكحون	تنكح
۱ بار	تنقمون	تنقم
۱ بار	ليؤمننَّ	ليؤمننَّ
۱ بار	يكفلونه	يكفله
۱ بار	يبطشون	يبطش
۱ بار	يبخسون	يبخس
۱ بار	يلدوا	يلد
۱ بار	ان يتركوا	ان يترك
۱ بار	يُصرفون	يُصرف
۱ بار	تؤمرون	تؤمر
۱ بار	يُبعثون	يُبعث
۱ بار	يُتوفون	يُتوفى
۱ بار	يسقون	يسقى

۳- در افعال ماضی: هنگامی که برخی از افعال ماضی را که فاعل آنان مفرد است، با همان فعل در حالتی که فاعلش جمع است، مقایسه کنیم، شاهد همین توازن و تساوی در تعداد موارد تکرار خواهیم بود، آن گونه که در گروه افعال ذیل مشاهده می‌شود:

دفعات ذکر شده

	همان فعل با فاعل جمع	فعل ماضی با فاعل مفرد
۶ بار	شهدوا	شهد
۳ بار	مَرُوا	مَرَّ
۲ بار	ذکروا	ذکر
۲ بار	اسأؤوا	اساء
۲ بار	ینسوا	ینس
۲ بار	ظَلُّوا	ظَلَّ
۲ بار	استغفروا	استغفر
۲ بار	ابتغوا	ابتغى
۱ بار	ارتدوا	ارتدَّ
۱ بار	اسرفوا	اسرف
۱ بار	ارتابوا	ارتاب
۱ بار	اَذَارَكُوا	اَذَارَكَ
۱ بار	احسوا	احسَّ
۱ بار	احطنا	احطت
۱ بار	خشینا	خشیت
۱ بار	شرعوا	شرع
۱ بار	عزموا	عزم
۱ بار	وهنوا	وهن
۱ بار	استیأسوا	استیأس
۱ بار	صدوا	صَدَّ
۱ بار	حملوا	حمل
۱ بار	سئلوا	سئِلَ
۱ بار	كُتِبُوا	كُتِبَ
۱ بار	عرضوا	عُرِضَ

حاجك	حاجوك	۱ بار
بداك	بداوكم	۱ بار
نصره	نصروه	۱ بار
نیده	فیدوه	۱ بار
جاءها	جاؤوها	۱ بار
اتخذها	اتخذوها	۱ بار

(ط) روابط عددی در ضمائر منصوب متصل به فعل

در مقایسه میان ضمائر مفرد منصوب متصل به فعل با ضمائر جمع از همین نوع، در بسیاری از موارد شاهد رابطه تساوی میان تعداد موارد تکرار هر يك از این دو هستیم، آن گونه که در جدول ذیل نشان داده شده است:

ضمیر مفرد منصوب	ضمیر جمع منصوب	دفعات ذکر شده
یدخله	یدخلهم	۵ بار
خلقه	خلقهم	۴ بار
انصرنی	انصرنا	۳ بار
بشّره	بشّرم	۳ بار
یسألك	یسألكم	۲ بار
ینصرونه	ینصرونهم	۲ بار
اسأله	اسألهم	۱ بار
یضلك	یضلونکم	۱ بار
نصره	نصروهم	۱ بار
تؤاخذنی	تؤاخذنا	۱ بار
اتخذہ	اتخذوهم	۱ بار
ایدک	ایدکم	۱ بار
یبعثک	یبعثکم	۱ بار

۱ بار	انتمهن	اتنها
۱ بار	اخرجكم	اخرجك
۱ بار	لنخرجنكم	لنخرجنك
۱ بار	تخزنا	تخزني
۱ بار	يدعوهم	يدعوه
۱ بار	راؤهم	راؤه
۱ بار	يرونهم	يرونه
۱ بار	يزدهم	يزده
۱ بار	يضروكم	يضرك
۱ بار	تقربوهن	تقربوها
۱ بار	اتخذناهم	اتخذناه
۱ بار	حملناهم	حملناه
۱ بار	احصاهم	احصاه
۱ بار	نبتأنا	نبتأني
۱ بار	يدعوننا	يدعونني
۱ بار	نرزقكم	نرزقك
۱ بار	اراكم	اراك
۱ بار	آتيهم	آتية
۱ بار	يحسبهم	يحسبه
۱ بار	اضلنا	اضلني
۱ بار	اضلهم	اضله
۱ بار	يعصمكم	يعصمك
۱ بار	غزكم	غرك
۱ بار	يفشاهم	يفشاه
۱ بار	يفنيهم	يفنيه
۱ بار	قضاهن	قضاها

۱ بار	يَمْدَهُم	يَمْدَهُ
۱ بار	نَجِيَّتَاكُمْ	نَجِيَّتَاكَ
۱ بار	اِنْجَاهُ	اِنْجَاهُ
۱ بار	نَصْرَهُم	نَصْرَهُ
۱ بار	نَصْرَانَاهُمْ	نَصْرَانَاهُ
۱ بار	تَنْفَعُهُمْ	تَنْفَعُهُ
۱ بار	اِهْدِكُمْ	اِهْدِكَ
۱ بار	اِهْدِكُمْ	اِهْدِيكُمْ
۱ بار	ذُرُونَا	ذُرُونِي
۱ بار	اعْظَمْكُمْ	اعْظَمْكَ

ی) رابطه مددی میان مجموع کلمات مشتق از دو ریشه دارای معنی مخالف هم با جمع‌بندی کلیه مشتقات يك ریشه و مقایسه آن با مجموع مشتقات ریشه مقابل معنایی آن، در برخی از آنها به نوعی تساوی عددی دست یافتیم. مثلاً کلمه (ملائکه) با تمامی مشتقات هم‌ریشه و یا نزدیک به آن که عبارتند از: (مَلَك - مَلَكَا - الملکین - الملائکه - ملائکه) مجموعاً ۸۸ بار تکرار شده و در مقابل، کلمه (شیطان) و مشتقات آن یعنی (الشيطان - شیطاناً - الشياطين - شياطينهم) نیز ۸۸ بار آمده است.

همچنین در مقایسه مجموع موارد تکرار کلمه (طفل) با کلمه (شیخ) شاهد يك توازن عددی دقیق به شرح ذیل هستیم:

الطفل = ۱ بار	شیخ = ۱ بار
طفلاً = ۲ بار	شیخا = ۲ بار
الاطفال = ۱ بار	شیوخا = ۱ بار

در مثال فوق هر يك از این دو کلمه متقابل در مجموع چهار بار به کار رفته است. گاه نیز در مقایسه حاصل جمع موارد تکرار دو کلمه با دو یا چند کلمه دیگر متقابل، به

نوعی توازن عددی برمی‌خوریم:

عشياً + اصیلا = هشت بار

بكرة + غدواً = هشت بار

همچنین ملاحظه می‌کنیم که کلمه (سر) و مشتقات آن ۳۲ بار در قرآن آمده و در مقابل کلمه (جهر) و (علانیه) و مشتقات آن دو نیز به همین تعداد به کار رفته است. یک رقم اختلاف.

با جمع مشتقات برخی از ریشه‌ها و مقایسه آن با کلمات متقابل آن، خواهیم دید که تفاوت تعداد موارد کاربرد این دو دسته متقابل تنها یک است. علاوه بر این، هر خواننده زیرکی می‌تواند رابطه درون گروهی موجود در هر یک از این دو گروه متقابل را بخوبی درک کند، رابطه درون گروهی میان کلماتی از قبیل: نساء (زنان) - بطن (درون) - نسئ (فراموشی) - ام (مادر) که هر کدام از آنها یک بار بیشتر از هر یک از کلمات گروه مقابل خود یعنی: رجل (مرد) - ظهر (برون) - حفظ (یادآوری) - اب (پدر) به کار رفته است. اینک تفصیل این دو گروه متقابل:

۱- کلمه رجل [به معنی مرد] و مشتقات آن در قرآن کریم ۵۸ بار آمده

و کلمه نساء [به معنی زن] و مشتقات آن ۵۹ بار یعنی یک بار بیشتر آمده است.

۲- کلمه ظهر [به معنی برون] و مشتقات آن ۱۶ بار

و کلمه بطن [درون] و مشتقات آن ۱۷ بار تکرار شده است.

۳- کلمه اب [به معنی پدر] با مشتقات آن ۱۱۷ بار

و کلمه ام [به معنی مادر] با مشتقات آن ۱۱۸ بار آمده است.

۴- کلمه حیاة [به معنی زندگی] با مشتقات آن ۱۶۴ بار

و کلمه موت [به معنی مرگ] با مشتقات آن ۱۶۵ بار تکرار گردیده است.

۵- کلمه یش [به معنی نوید شد] با مشتقات آن ۱۳ بار

و کلمه طمع [به معنی آزمند و امیدوار شد] با مشتقات آن ۱۴ بار به کار رفته است.

۶- کلمه نسی [به معنی فراموش کرد] با مشتقات آن ۴۵ بار

و کلمه حفظ [به معنی یادآور شد] با مشتقات آن ۴۶ بار تکرار شده است.

ما در میان کلمات مفرد (صرف نظر از مشتقات آن) نیز شاهد همین رابطه میان کلمات متقابل هستیم: مثلاً کلمه «ایمانا» هفت بار و در مقابل آن کلمه «کفرأ» هشت بار، کلمه

«ایمانهم» هفت بار و کلمه «کفرهم» هشت بار، کلمه «ایمانه» دو بار و در مقابل کلمه «کفره» سه بار، کلمه «المؤمنون» سی و پنج بار و کلمه «الکافرون» در مقابل آن سی و شش بار تکرار شده است.

قرآن رحمت است

قرآن کریم که خداوند آن را رحمتی برای مؤمنان خوانده است از ۱۱۴ سوره تشکیل شده و جالب است که کلمه رحمت و مشتقات آن در قرآن مجموعاً ۱۱۴ بار و به شرح ذیل به کار رفته است: «رحمة» ۷۹ بار، «رحمتك» ۳ بار، «رحمتنا» ۵ بار، «رحمته» ۲۵ بار و «رحمتی» ۲ بار.

